

Polisiye Roman Bağlamında Necip Fazıl'ın Meşum Yakut'u

Yunus AYATA*

Öz

Türünün ilk örneği Edgar Allan Poe tarafından *Morgue Sokağı Cinayeti* ile verilen polisiye roman çok okunmasına rağmen edebiyatın üvey evladı olarak kabul edilmiştir. Edebiyatımıza çeviri yoluyla giren polisiye roman, Türk okuru tarafından ilgiyle karşılanmış, Peyami Safa ve Kemal Tahir gibi yazarlarımız bu türde eserler vermiştir. Ancak biyografilerinde görünmesini istemedikleri için olsa gerek bu tür eserlerinde takma ad kullanmışlardır. Hatta bazı ediplerimiz ise polisiye roman yazmış olmalarına rağmen bu eserlerinden kendileri de bahsetmemeyi tercih etmişlerdir. Bunlardan birisi de Necip Fazıl'dır. *Aynadaki Yalan* ve *Kafa Kâğıdı* adlı romanların yazarı olan Necip Fazıl, bu eserlerini tekrar bastırılmışsa da, 1928'de Arap harfleriyle yayımladığı *Meşum Yakut* adlı eserini yeniden yayımlamadığı gibi bu eserin adını dahi anmayacaktır. Bu makalede polisiye roman kavramı ve tarihçesinden bahsedilerek Necip Fazıl'ın söz konusu eseri, Edgar Allan Poe'nun *Morgue Sokağı Cinayeti* adlı eserinden yola çıkılarak oluşturulan polisiye roman kurgusu çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Polisiye roman, Necip Fazıl, Edgar Allan Poe, *Morgue Sokağı Cinayeti*,

Meşum Yakut By Necip Fazıl In The Context Of Detective Novel

Abstract

Although it is widely read, the detective novel which was pioneered with *The Murders in the Rue Morgue* by Edgar Allan Poe has been neglected by the literature field. The detective novel was introduced to our literature with translation, it was been welcomed warmly by the readers and some writers such as Peyami Safa and Kemal Tahir wrote in this style. But they wrote under pseudonyms because they did not want it to be seen in their biographies. Moreover some scholars wrote detective novels, even though they didn't mention about it. One of them was Necip Fazıl. The writer of the novels *Aynadaki Yalan* ve *Kafa Kâğıdı* republished them, however he neither republished *Meşum Yakut* which was published in Arabic letters in 1928 nor mentioned its name. In his article, in addition to the concept of detective novel and its history, the novel of Necip Fazıl is evaluated in line with the fiction of detective novel by starting with the *Murders in the Rue Morgue* by Edgar Allan Poe.

Key Words: detective novel, Necip Fazıl, Edgar Allan Poe, *The Murders in the Rue Morgue*

* Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü SİVAS
yunusayata@gmail.com

Giriş

Polisiye roman, ilk çıktığı dönemden günümüze kadar birçok değişim geçirmekle birlikte ilk önceleri mystery literatür (gizem edebiyatı) başlığı altında toplanan türler arasında gösterilmiş; daha sonra suspense (şüphe, gerilim) ve crime/criminal (suç) gibi adlarla anılmaya başlanmıştır (Kakıncı 1995: 18-19; Gezer 2006: 1).

Türün ilk örneği olarak kabul edilen Edgar Allan Poe'nun ABD'de yayımlanan *Morgue Sokağı Cinayeti* (1841) adlı eserinden itibaren polisiye roman türü giderek artan bir ilgiyle yaygınlaşmıştır. Edebiyatımıza da başlangıçta çeviri yoluyla giren polisiye roman, okuyucunun büyük ilgisi sonucunda birçok yazarın söz konusu türe yönelmesini sağlamıştır. Polisiye roman, estetik roman geleneğinden ziyade popüler roman çizgisinde gelişimini sürdürmüştür. Bu yüzden olsa gerek bu türden romanlar yazıldığı dönemde büyük ilgi görmesine rağmen genellikle eleştirmenlerin iltifatına mazhar olamamışlardır. Bu nedenle yazarlar, eserlerinin kendi adlarıyla anılmasını istemediklerinden olsa gerek, genellikle müstear isim kullanmayı tercih etmişlerdir. *Meşum Yakut* (1928) adlı polisiye romanı kaleme alan Necip Fazıl ise müstear isim yerine “*Nâkili Necip Fazıl*” ifadesini tercih ederek sanki eserin kendine ait olup olmadığı hususunda muğlâklık yaratmak istemiştir. Yazarın eserini sonraki yıllarda tekrar bastırmaması ve ismini zikretmemiş olması da bu kanıyı kuvvetlendirmektedir. Zehra Bilgegil ise “*Necip Fazıl'ın Bilinmeyen Bir Romanı*” adlı yazısında yazarın söz konusu eserini dostu Peyami Safa'yı bu türden eserler yazmaktan vazgeçirmek amacıyla, polisiye roman tertip etmenin basit bir şey olduğunu göstermek için yazmış olabileceğini belirtmektedir (Bilgegil 1991: 10).

Necip Fazıl'ın *Meşum Yakut* adlı eserini daha doğru değerlendirmek için polisiye roman türünün nasıl tanımlandığına, Batı'daki gelişim seyrine, edebiyatımıza giriş sürecine ve türün ilk örneği olarak kabul edilen Edgar Allan Poe'nun *Morgue Sokağı Cinayeti* adlı romanının kurgusuna bakmak faydalı olacaktır. Bu bilgiler ışığında *Meşum Yakut* adlı romanın daha iyi anlaşılacağı muhakkaktır.

Polisiye Romanın Tanımı

Renkli-Resimli-Ansiklopedik Büyük Sözlük'te “konuları polisiye ilgilendiren olaylardan (hırsızlık, cinayet, kaçakçılık, casusluk vb.) oluşan roman türü” (1987: 1726) olarak tanımlanan polisiye roman, *100 Filmde Başlangıcından Günümüze Gerilim/Polisiye Filmleri* adlı eserde, bu roman türünün eskiden adının cinaî romanlar olarak bilindiği, daha sonra batılılaşmamıza örneklik teşkil etsin diye polisiye romanlara dönüştüğü ifade edilmekte ve “*Bir suçun, çokluk da bir cinayetin kimin eliyle (ve nasıl)*

işlendiğini bulma odağı çerçevesinde gelişen romanlardır”(Kakinç 1995: 21) şeklinde tanımlanmaktadır.

Başlangıcından bu yana çeşitli isimlerle anılan bu eserler, günümüzde yaygın olarak polisiye roman kavramıyla karşılanmaktadır. Polisiye roman, “*zekice planlanmış bir cinayet ve bu cinayetin nasıl işlendiğini çözmeye, katili-okuyucuyla birlikte- bulmaya çalışan bir dedektif veya polis etrafında şekillenen roman türü olarak*” da tanımlanabilir. Polisiye romanlarda çözülmesi gereken esrarlı bir olay her zaman hareket noktasıdır. Çoğu zaman bir cinayete ilgili olan “*bu esrarı akıl ve mantık yürüterek ortadan kaldıracak, cinayeti kimin ve nasıl işlediğini bulacak bir dedektife veya bu rolü üstlenen bir kişiye (polis, komiser vb.) ihtiyaç vardır. Dedektif, topladığı deliller sayesinde katili mutlaka ortaya*” çıkarır. “*Tanımlardan da yola çıkarak polisiye romanın üç temel öğeden oluştuğu*” söylenebilir. “*Bunlar cinayet (suç), cinayeti işleyen katil ve cinayeti çözmeye çalışan dedektif/polistir*” (Gezer 2006: 2-3).

Erol Üyepazarcı'ya göre “*toplumsal olgu*” (Üyepazarcı 2008: 25) olarak kabul edilen polisiye romanın tanımlanması ve sınırlanması konusunda farklı görüşler hâkimdir. Kategorilere ayrılması konusunda dahi bazı problemlere sahip olan polisiye roman bazı eleştirmenlerce “*Çoğu zaman bir cinayete ilgili esrarın polis veya dedektif tarafından aydınlatıldığı hikâye*” (Enginün 1990: 255), “*Ana tema olarak 'muamma içeren suç'un öyküsünü anlatan edebi yapıtlar*” (Üyepazarcı 2008: 27) ve “*genel olarak 'suç'un, 'suçlu'nun ve onu suça iten saiklerin araştırılması etrafında dönen bir tür*” (Çelenk 2005: 1) şeklinde tanımlanmaktadır. W.H. Auden, polisiye romanı “*bir cinayet sonrasında, gerçek katil dışındaki tüm şüphelilerin elenmesi ve katilin yakalanması öyküsü*” olarak nitelemektedir (Bayram 2004: 6). Nurullah Çetin ise başlıca unsurları suç, suçlu, kurban, suçun ve suçlunun peşindeki kişi ve çözüm olan polisiye romanı “*suç romanı*” şeklinde adlandırmanın daha doğru olacağını söylemektedir (Çetin 2006: 227-231).

“Polisiye en basit tanımıyla, birbiriyle ilintisiz gibi görünen ve hatta çoğu birbiriyle çelişen olgular arasında seçim yapmak ve onları anlamlı bir bütünlüğe erdirmektir. Yani felsefi yöntemlerin bir kurgu içinde yoğunlaştırılıp sınanması. Yoğun bir felsefi alt metin içeren bu tür, içerdiği merak ve sağaltım duyguları nedeniyle geniş halk kitlelerinin büyük ilgisini çekmiş, bu yüzden de ağır edebiyat sularından uzun bir müddet sürgün edilmiştir.” (Algan 2006: 1)

Polis romanı, cinayet romanı, cinai roman ve dedektiflik romanı gibi isimlerle anılan polisiye roman, isimlendirmedeki çeşitlilik dolayısıyla “*belirgin bir gizem ögesinin hâkim olduğu ama gerçek anlamda suç içermeyen örneklerin 'suç romanı' başlığı altında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği gibi*” (Çelenk 2005: 1) tanımlamaya dair bir karmaşayı da içinde barındırmaktadır.

Görüldüğü üzere polisiye için farklı tanımlar önerilse de temel unsurlar

suç ve muamma olmaktadır. Polisiye romanlarda farklı şekillerde yer alan “suç” unsuruna yazarların yaklaşımı da bu yoldadır. “Bazıları suçun failinin mutlaka bulunması ve cezalandırılmasını amaçlarken, bazıları suça ve suçluya çok farklı yaklaşacak, hatta sempatik suçlu kahramanlar yaratarak (...) farklı çözümler bulacaktır” (Üyepazarcı 2008: 26). Bu unsur aynı zamanda polisiye romanın yazıldığı çağdan birebir etkilenmesini ve onu çok iyi yansıtmasını da sağlamaktadır (Ümit 2005: 46).

Bir diğer unsur olan muamma ise “söz konusu bilinmezliğin hem gerçekleşmiş bir suç ile birlikte oluşması hem de öykünün kurgusundaki okuyucuyu şaşırtan, heyecanlandıran 'yönlendirici motif' özelliğini” gösteren bir unsur olarak “suçu kimin işlediği, nasıl işlediği sorusunda yoğunlaşabileceği gibi, suçun neden işlendiği ya da suç işleyenin suçu işledikten sonra nasıl davranacağı sorusunda da yoğunlaşabilir” (Üyepazarcı 2008: 27).

Polisiye roman kurgusu için bu iki temel özellik bağlamında gerekli olan diğer unsurlar “zekice planlanmış bir cinayet ve bu cinayetin nasıl işlendiğini çözmeye, katili –okuyucuyla birlikte- bulmaya çalışan bir dedektif veya polis” (Gezer 2006: 2) şeklinde sıralanabilir.

Muamma, gerilim ve macera romanları gibi türlerle ilişkisi olan polisiye roman en başta suç edebiyatının bir alt türüdür (Atalay 2012: 107).

Willard Huntington Wright, Robert Knox, Raymond Chandler, Erol Üyepazarcı ve Berna Moran polisiye romanın özelliklerini belirlemeye çalışmışlardır.

Türkiye'de polisiye edebiyat üzerine ciddi araştırmalarda bulunan Erol Üyepazarcı polisiye roman yazmanın on kuralını şöyle belirlemiştir:

1. Gizem yoksa olmaz.
2. Suç asla itiraf edilmez: Dedektifin çözümü sonucunda bulunur.
3. Cinayet şart değildir: Suçun kapsamı oldukça farklıdır ve suç cinayet olmayabilir.
4. Katili boş verebilirsiniz: Katili incelemek polisiyeyi klasik katil kim polisiyeleri ile sınırlamak anlamına gelmektedir.
5. Sıra dışı olaylara ihtiyacınız yok.
6. Bunu asla yapma!: Klişeleşmiş trüklere yer verilmemesi gereklidir.
7. Suçlu siz olmayın: Olayı çözümlenmede dedektif ile okuyucu eşit şartlara sahip olmalıdır.
8. Suçlu kurban rolleri değişebilir.
9. Dedektif mi? Onu da boş verebilirsiniz: Polisiye roman için mutlaka bir dedektife ihtiyaç yoktur.
10. Dostoyevski'ye ayıp etmeyin: İyi polisiye iyi edebiyattır. (Üyepazarcı 2013)

Türün konvansiyonlarını Edgar Allan Poe'nun eserinden yola çıkarak Berna Moran altı maddede toplar:

1. Çözülmesi olanaksız gibi görülen bir cinayet.
2. Aleyhine gözüken kanıtlar yüzünden haksız yere suçlanan bir şüpheli.
3. Polisin araştırmayı beceriksizce ve yanlış yönde yürütmesi.
4. Parlak zekâlı ve yetenekli bir dedektif.
5. Olayı ve çözümünü okura anlatan, dedektife hayran bir dostu.
6. İnanırcılığı sağlam görülmeyen kanıtların dikkate alınmaması gerektiği aksiyonu. (Moran 1994: 107)

Erol Üyepazarcı ise Poe ve ardından gelenlerin geliştirdiği şablona göre geleneksel polisiye öykünün yedi aşamalı bir sırayı izleyerek kurgulandığını belirtir. Ona göre bu aşamalar şöyle sıralanabilir:

1. Problemin ortaya konulması
2. İlk çözümler
3. Olayların düğümlenmesi
4. Karışıklık dönemi
5. İlk çözüm pırıltılarının gözükmesi
6. Çözüm
7. Açıklama (Üyepazarcı 2008: 51)

Batı'da Polisiye Roman

Polisiye romanın tarihinin Batı'da Edgar Allan Poe'nun ABD'de yayımlanan *Morgue Sokağı Cinayeti* (1841) adlı eseri ile başladığı genelde kabul edilmektedir. Aynı şekilde daha eskilere gidildiğinde *İncil*'de, eski Hind-İran efsanelerinde ve Yunan mitolojisinde muamma ve cinayetle ilgili öğelere de rastlamak mümkündür. Bununla birlikte içlerinde suç ve bu suç araştırma dair gelişmelerin bulunduğu Yunan tragedyalı, kutsal metinlerdeki Habil ile Kabil hikâyesi ve Shakespeare'in *Hamlet* ve *Macbeth* gibi eserlerinin de polisiye olup olmama meselesi hâlâ tartışılmaktadır. Ahmet Ümit'e göre *Kral Oidipus* ile ilk polisiye metni kaleme alan Yunan tragedya yazarı Sophokles'tir. Ümit, bu eserin kurgusunun polisiye romana uygun olduğunu ifade eder (Ümit 2005: 45). Bu tartışmalar polisiyenin geçmişinin daha gerilere gitmesini sağlamak yolunda önemlidir. “*Voltaire'in ipuçlarından yola çıkarak, tümevarımcı bir yöntemle problemleri çözen kahramanı*” Zadiğ, halk hikâyeleri ve bilmeceler, iyi haydutlar hakkındaki popüler edebiyat ürünleri polisiyenin kaynağı niteliğindedir (Çelenk 2005: 3).

Polisiye romanın ortaya çıkışında birbiriyle bağlantılı üç temel olgu bulunmaktadır. En başta Batı toplumunun suça ve suçluya karşı yaklaşımındaki değişimden söz edilebilir. Batıda başlangıçta “*soylu haydut*”lar vardır. Devlet ile haydutlar arasında kalan halkın tercihi ise mücadele ve müzakere yolları

daha açık ve zahmetsiz olduğu için hayduttan yana olmuştur. Ancak sanayileşmenin ve ardından şehirleşmenin başlamasıyla bu durum değişiklik göstermiştir. Köyden kente göçün artmasıyla birlikte şehirli burjuvalar için bir güvenlik sorunu başlamıştır. Bu durum o zamana kadar çok da işlevsel olmayan kolluk kuvvetlerinin işlerliğini artırmıştır. XIX. yüzyılın ilk yarısında orta sınıfların ve aydınların büyük çoğunluğunun esas olarak polise düşman olduğu bilinmekte; “*polis kuvveti, bireysel haklara ve özgürlüklere el uzatmaya niyetli, zorunlu bir bela olarak görül(mekteydi)*” (Mandel 1996: 31). Bunun yanı sıra gazetelerin üzerindeki baskının ortadan kalkarak basın özgür hâle gelmesi ve yayın organlarında cinayet, suç, suçlu kavramları ile ilgili haber ve yazıların kaleme alınışı suça karşı merakı perçinlemiştir. En son olarak bilimsel/teknolojik gelişmelerde yaşanan artışın da bu süreci destekleyici ve hazırlayıcı olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim polisiye romana hazırlık niteliğindeki ilk örneklerin tefrika şeklinde sunulduğu da bu sürecin bir sonucudur.

Toplumu derinden etkileyen olaylar bir şekilde edebiyat içinde yer bulurlar. Polisiye romanın ortaya çıkmasında da bu tür olayların etkisi büyük olmuştur. Polisiyenin ortaya çıkması için, suçun toplumda yalnızca var olması yetmez. Suçun yaygın olması ve geniş kitleleri meşgul etmesi de gerekir. Batı'da basın özgürlüğünün artmasıyla birlikte, sokaklarda işlenen suçlar da artık herkes tarafından öğrenilmeye başlanır. İngiltere'de 1811'de gerçekleşen ve halk arasında büyük yankılar uyandıran, toplumu derinden etkileyen bir cinayet olayı üzerine Thomas De Quincey (1785-1859), *Güzel Sanatlardan Biri Sayılan Cinayet Üzerine* adlı üç bölümden oluşan bir makale yazar. De Quincey, cinayet ve estetik arasında bağlantı kurduğu bu makalesinde cinayeti, güzel sanatların bir şubesi olarak değerlendirir. Ayrıca, cinayeti, felsefe ve estetikle ilişkilendirerek hem Kantçı düşüncenin hem de idealist düşüncenin karanlık tarafını gösterir. De Quincey 1827 yılında ilk bölümünü yayımladığı bu denemesinde, gerçekte, “*amatörler ve meraklılar*” arasında cinayetten zevk alınması ve dedektif romanları hakkında kafa yorulması konusunda ısrar ederek Edgar Allan Poe, Emile Gaboriau ve Sir Arthur Conan Doyle'a yol açar. De Quincey bu denemesinden önce, 1818-1819'da *Westmoreland Gazete*'nin editörü olduğu yıllarda sütunlarını cinayetler ve cinayet davalarıyla ilgili hikâyelerle doldurarak, popüler gazetecilikle cinayet hakkında yazı yazmak arasında bağlantı kurar (Mandel 1996: 24-25). Benzer şekilde, Fransız ve İngiliz polisiye romanının başarılı örneklerinin kaynağı da bir biyografiye dayandırılır. Suçu konu edinen önemli eserler üzerinde etkili olmuş bu biyografi, kötü şöhretli bir Fransız suçlusuyken, yine bir Fransız polis teşkilatı olan *Sureté*'nin başına getirilen François Vidocq (1775-1857) tarafından yazılmıştır. Vidocq'un suçluları yakalama yöntemi ile onun, kanundan

kaçarken kullandığı yöntemler birbirinin aynıdır. Çok okunan bu biyografi pek çok yazarı etkilenmiştir. Balzac (1799-1850), *Goriot Baba*(1835)'daki Vautrin karakterini Vidocq tesiriyle oluşturmuştur. Hugo(1802-1885)'nun *Sefiller*(1862)'i Vidocq'un hikâyesidir. Yine aynı şekilde, Edgar Allan Poe, dedektif Dupin'in kişiliğini yaratırken Vidocq'tan ilham almıştır (Çamcı 2006: 21).

Edgar Allan Poe (1809-1849), Emile Gaboriau (1832-1873), William Wilkie Collins (1824-1889), Sir Arthur Conan Doyle (1859-1930), R. Austin Freeman (1862-1943), Mary Roberts Rinehart (1876-1958), Maurice Leblanc (1864-1941), Gaston Leroux (1868-1927), Marcel Allain (1885-1969) ve Pierre Souvestre (1874-1913) ilk önemli polisiye roman yazarlarıdır (Moran 1994: 106; Mandel 1997: 53; Atalay 2012: 114).

Polisiye roman türünün ilk örneği olarak kabul edilen Edgar Allan Poe'nun *Morgue Sokağı Cinayeti* adlı romanının ardından, Emile Gaboriau *Lerouge Olayı*(1863) adlı romanıyla türün ikinci önemli ismi olarak Fransa'da ortaya çıkar. Emile Gaboriau, popüler romanın bazı belirgin özelliklerini koruyarak soruşturmayı esas almış ve böylelikle polis romanlarında Fransız tarzını başlatmıştır. İngiltere'de ise Wilkie Collins *Aytaşı*(*The Moonstone*) (1868) adlı eseri ile polisiye romanın önde gelen isimlerindedir (İper 2009: 17).

Polisiye edebiyatı en fazla etkileyen isim ise Arthur Conan Doyle tarafından oluşturulan Sherlock Holmes olmuştur (Üyepazarcı 2008: 65). Sherlock Holmes'ün bir grup hayranı tarafından 1934 yılında Christopher Morley'in önderliğinde "*Baker Street Irregulars*" adlı bir kulüp kurulmuştur. Bu kulübün üç ayda bir çıkan *Baker Street Journal*adlı bir de yayın organı vardır. Bu kulüpte yıl içinde yapılan çeşitli toplantılarda Holmes öyküleri tartışılmakta ve öykülerin yeni yorumları yapılmaktadır. Dünyada hâlen aktif olan 257 Sherlock Holmes kulübü bulunmaktadır.

XX. yüzyılın ilk yıllarında Fransız iki yazar eserleriyle polisiye romanın kurucuları arasında yer almıştır. Bunların ilki Maurice Leblanc'dır. Leblanc'ın kahramanı Arsène Lupin, Holmes'ten sonra polisiye romanların en popüler kahramanıdır. İkinci yazar ise *Sarı Odanın Esrarı* (1912) adlı kitabı ile Gaston Leroux'dur (İper 2009:18).

Sorun-roman ya da muamma-roman adı verilen tarz iki dünya savaşı arasında altın çağını yaşayacaktır. Bu tarz, İngiltere'deki ilk gelişme aşamasının ardından gelişimini ABD'de güçlü bir biçimde sürdürür. Artık romanda iki öykü söz konusudur: Birinci öykü cinayetin öyküsüdür, ikinci öykü ise kahramanların eylemde bulunmadıkları ve sadece olanları öğrendikleri soruşturma öyküsüdür. Soruşturma öyküsünün cinayetin işlenmesinden sonra soruşturmayı yürüten dedektiften ve suçlunun ortaya çıkartılmasından oluşan

değişmez bir düzeni vardır. Bu tarz romanın izlediği yöntemin tipik örneği Agatha Christie'nin (1890-1976) *Şark Ekspresinde Cinayet* (1934) romanındaki polis hafiyesi Hercule Poirot'nun kullandığı bir giriş, cinayet zanlılarının sorguya çekildiği soruşturma ve suçlunun ortaya çıkartılması yöntemidir. Bu tarz romanların başlıca ustaları arasında Anthony Berkeley (1893-1971), Lord Peter Wimsey (1890-1973), Dorothy Sayers (1893-1957), Earl D. Biggers (1884-1933), S.S. Van Dine (1888-1939) ve Georges Simenon (1903-1989) isimleri sayılabilir (İper 2009: 18).

Türk Edebiyatında Polisiye Roman

Edebiyatımıza çeviri romanlar aracılığıyla girmeye başlayan polisiye roman türünün bizde ilk örnekleri Tanzimat Döneminde görülür. İlk defa Ponson du Terrail'in *Paris Faciaları* (1881) isimli romanı Ahmet Münif tarafından tercüme edilmiştir. Hemen ardından ise Ahmet Mithat Efendi tarafından *Esrar-ı Cinâyât* (1884) isimli polisiye roman kaleme alınmış ve *Tercümân-ı Hakikat*'te 1883 yılında tefrika edildikten sonra da kitap hâlinde basılmıştır. Ahmet Mithat'ın bu eserini takip eden *Hayret* (1885), *Haydut Montari* (1885) ve *Müşahedat* (1891) romanları da polisiye niteliktedir (Akpınar 2012:15). 1900'lere kadar aralarında Hüseyin Rahmi (1864-1944), Süleyman Nazif (1870-1927), Ahmet Rasim (1864-1932) gibi önemli yazarların da olduğu çevirmenler tarafından yüzlerce polisiye çevirisi yapılmıştır (Akpınar 2012:15).

Ahmet Mithat'tan sonra ilk teşebbüs *Cani mi Masum mu?* (1901) ile ilk Arsène Lupin çevirmeni Fazıl Necip'ten (1863-1932) gelir. Yazar daha sonra üç ciltlik *Dehşetler İçinde* (1909) adlı bir polisiye daha yayımlar. Polisiye roman asıl şöhretine ise Sir Arthur Conan Doyle'dan *Sherlock Holmes*, Maurice Leblanc'tan Arsène Lupin ve Frank Morrison Spillane (Mickey Spillane)'den (1918-2006) *Mike Hammer* çevirileri ile kavuşacaktır. Okurun bu kitaplara gösterdiği yoğun ilgi ve ortaya çıkan ticari başarı, Türk yazarların yönünü polisiye romana çevirir. Popüler polisiye romanlar, -özellikle- 1950 sonrasında, bugün bile erişilmesi güç satış rakamlarına ulaşır.

1922-1928 yılları arasında Cinayet Koleksiyonu başlığıyla kesintisiz altı yıl yayımına devam eden Hüseyin Nadir'in doğunun Arsène Lupin'i olarak tanıttığı Fakabasmaz Zihni adlı bir kahramanın maceralarını anlattığı dizi büyük bir başarı kazanır (Gezer 2006:35).

Bizde romanın başlangıcı ile eş zamanlı olmasına rağmen polisiyenin kabul görmüş bir tür olmayışı Zehra Çelenk'e göre aslında bir polisiye roman geleneğinin var olmayışı, yerlilik konusunda karmaşa yaşanmasına sebep olan tercüme ile başlayan kimi eserlerin telif olarak devam etmesi ile bir sürekliliğin sağlanamış olmasıdır (Çelenk 2005: 2).

Esrar-ı Cinâyât ilk ürün olmasına rağmen kurgusal başarısı yönüyle de önemlidir. Eser, İstanbul'da işlenen iki farklı cinayet ve arasındaki bağlantıların Beyoğlu Mutasarrıflığı müstantiklerinden Osman Sabri tarafından çözümlenmesinden meydana gelir. Baştan sona kadar başarılı bir kurguyla ilerleyen eserde muammanın çözümünün bir mektupla yapılmış olması eserin aksayan yönüdür.

Ahmet Mithat'ın ardından bu türde eser veren bir diğer isim Fazlı Necip olmuştur. Arséne Lupin polisiyelerini tercüme ederek işe başlayan yazar, ilk kez 1901 yılında Selanik'te çıkan *Asır* gazetesinde “Şık” adlı polisiye öyküsünü yayımlamışsa da bu alanda pek başarılı olamamıştır.

II. Meşrutiyet'le birlikte hız kazanan polisiye yayıncılığına kadar Ahmet Mithat ve Fazlı Necip tarafından açılan yolda melodram ağırlıklı polisiyeler hâkimdir. II. Meşrutiyet'ten sonra ise Erol Üyepazarcı'nın “*onparalık öyküler*” adıyla tanımladığı nitelik bakımından sorgulanabilecek polisiye türde öyküler ağırlık kazanır. 1928'de Latin harflerinin kabulünün ardından da bu durumun değişmediği görülmektedir. 1928-1950 arasında eser veren popüler roman yazarları ise polisiye kurguyu eserlerinin arasına katmışlardır.

Yirminci yüzyılın son çeyreğine kadar yazarların ve edebiyat bilimcilerin polisiye romana yaklaşımı genel itibariyle olumsuzdur. Neredeyse kendi ismiyle polisiye roman türünde eser veren yazarımız bulunmamaktadır. Yazarlar çoğunlukla para kazanmak amacıyla yazdıkları bu eserleri takma adlarla yayımlamaktadırlar.

1940'lı yıllarda İngilizceden çeviri diye ilan edilen ancak kitabın üzerine yazarın adı yazılmayan yerli üretim olduğundan kuşkuyla bir seri kitabın çevirmeni olarak H. Münir, Kamuran Günseli, Faik Berken ve Cemal Mahir'in isimleri anılmalıdır.

1954-1960 arasında ise, Erol Üyepazarcı'ya göre, dünyada eşine az rastlanılır bir durum yaşanmaktadır. Başta Kemal Tahir olmak üzere Afif Yesari ve birçok yazar tarafından Mike (Mayk) Hammer polisiyeleri kaleme alınmıştır. Kemal Tahir 1950'li yıllarda Mike Hammer (Mickey Spillane) çevirileri yapmış ve daha sonra çevirileri bırakıp F.M. İkinci takma adıyla telif Mike Hammer romanları yazmıştır. Bunların ardından kendi kahramanı Sam Krasmer'i yaratarak oldukça başarılı eserler ortaya koymuştur. Afif Yesari ise Kemal Tahir'in bıraktığı Mike Hammer serisine Muzaffer Ulukaya takma adıyla devam etmiş, yüze yakın eser vermiştir. Yine bu yıllarda Ümit Deniz yarattığı gazeteci Murat Davman tiplmesiyle ünlenmiştir. Takma adlarla polisiye roman yazarlar kervanına Aziz Nesin de katılmış ve Nuruhayat takma adıyla *Düğümlü Mendil* (1955) adlı bir polisiye roman yazmıştır. Bunların dışında Refik Halit Karay, Cevat Fehmi Başkurt, Esat Mahmut Karakurt, Aydın Arıt ve Sezai Solelli türü zenginleştirmişlerdir (Üyepazarcı 2008).

1960-1990 yılları arasında da siyasi tansiyonun yükselmesi ile birlikte polisiye romanda bir azalma gözlenmiştir. Bu dönemde Ümit Deniz tarafından kaleme alınan Murat Davman tiplemesi dikkate değerdir. Ayrıca Umran Nazif'in *Aşk Üçgeni* (1962) hikâyesi ile Erhan Bener'in *Kedi ve Ölüm* (1961) ile *Loş Ayna* (1961) adlı romanlarında da polisiye roman kalıpları kullanılmıştır (Gezer 2006: 36-37).

80'li yıllardaki Erhan Bener'in *Sisli Yaz* (1984), Çetin Altan'ın *Rıza Bey'in Polisiye Öyküleri* (1985) Pınar Kür'ün *Bir Cinayet Romanı* (1989), Ümit Kıvanç'ın *Bekle Dedim Gölgeye* (1989), Mehmet Eroğlu'nun *Issızlığın Ortasında* (1984), *Geç Kalmış Ölü* (1984) ve *Yarım Kalan Yürüyüş* (1986) romanları da siyasi polisiyenin ilk örnekleridir (Gezer 2006: 37).

1990'larda edebiyatımızda polisiye roman atılım yapmıştır. Bu yıllarda başta Ahmet Ümit olmak üzere Osman Aysu, Ümit Kıvanç, Engin Geçtan ve Celil Oker gibi yazarlar polisiye türde eserler kaleme almışlardır (Üyepazarcı 2008: 135).

2000'li yıllarda ise polisiye roman 1930-1950 yılları arasında olduğu gibi altın çağını yaşamıştır. Bu dönemde onlarca polisiye roman kaleme alınmıştır.

Edgar Allan Poe'nun *Morgue Sokağı Cinayeti* Adlı Romanı ve Polisiye Roman Kurgusu

Hiç şüphesiz Edgar Allan Poe'nun *Morgue Sokağı Cinayeti* adlı romanı, polisiye roman türünün ortaya çıkmasını sağlayan ve bu türün kurgusunu oluşturan en önemli eserdir. Necip Fazıl'ın *Meşum Yakut* adlı eserini değerlendirmeye geçmeden önce bu esere daha yakından bakmakta fayda vardır.

Morgue Sokağı Cinayeti'nde öykü, anlatıcı ile C. Auguste Dupin'in Paris'te tanışmasıyla başlar. Dupin, iyi bir aileden gelmesine rağmen yaşadığı talihsizlikler nedeniyle yoksulluğa düşmüş ama tutumluluğu sayesinde rahatça yaşamını sürdüren, okumayı araştırmayı seven, nazik biridir. Anlatıcı da bir kitapsever olduğu için kısa zamanda dost olurlar. Dostluklarını ilerleten ikili ortaklaşa bir ev tutup dayayıp döşeyip birlikte kalmaya karar verirler. Issız bir semtte ev tutan ve misafir kabul etmeyen bu kafadarlar gündüzleri pencereleri tamamen kapatıp mum ışığında akşama kadar okuyarak, yazarak ve sohbet ederek geçirirken; geceleri ise kol kola Paris sokaklarında gezerek heyecan ararlar.

Anlatıcı, Dupin'in sesinin ve davranışının geceleri değiştiğini, analitik zekâsının ön plana çıktığını düşünmektedir. Bir gece anlatıcı ile arkadaşı Paris sokaklarını konuşmadan arşınlarken Dupin, birdenbire anlatıcının o anda zihninden geçenleri okur; ikilemde kaldığı noktada müdahale eder. Bu duruma

çok şaşırın anlatıcı, bunu nasıl yaptığını sorar. Dupin de son on beş dakika boyunca caddelerde gördüklerinin anlatıcısının zihninde ve beden hareketlerinde yaptığı değişikliklerden yola çıkarak böyle bir tahminde bulunduğunu söyler.

Bu olaydan kısa bir süre sonra gazetelerde “*Sıra Dışı Cinayetler*” başlığıyla bir haber yayınlanır. Habere göre Morgue Sokağı'nda Madam L'Espanaye ile kızı yaşadıkları apartmanın dördüncü katında öldürülmüştür. Cinayet anında daireden çılgıklar gelmiştir. Dışarıdan çılgıkları duyanlar hemen binanın dördüncü katına koşmuş ama kapı kilitli olduğu için daireye girememişlerdir. Daha sonra bir levye yardımıyla kapıyı açmış, içeriye girmiş ve odaların darmadağınık olduğunu görmüşlerdir. Sandalyenin üzerinde kanlı bir ustura, yerde kökünden sökülmüş kanlı saç bukleleri, ziynet eşyaları, paralar, tahvil kâğıtları vs. vardır. Ayrıca şöminenin içinde bol miktarda kurum bulunmaktadır. İçeri girenler önce evde yaşayanlardan kimseyi bulamazlar. Baca deliğini kontrol ettiklerinde birinci cesedi bulurlar. Çünkü Madam L'Espanaye'nin kızı baş aşağı bacaya sokulmuş vaziyette öldürülmüştür. Boğazında ve vücudunun birçok yerinde derin yara izleri ile tırnak izleri vardır. Görünüşüne bakılınca boğularak öldürüldüğü izlenimi vermektedir. Aramaya devam edenler binanın arkasındaki küçük, taş döşeli avluya baktıklarında ikinci cesedi görürler. Madam L'Espanaye'nin boğazı kesilerek öldürülmüştür. Bu gizemli cinayetlere ait hiçbir ipucu bulunamaz. Polis çaresizdir.

Ertesi gün cinayete ilgili çeşitli kişiler sorgulanır. Özellikle Madam L'Espanaye ile kızının çılgıkları sırasında yukarıya yardıma koşanların ifadelerine başvurulur. Ancak ifadeler küçük ayrıntılar dışında birbirine çok yakındır. Madam ve kızının kendi hâlinde yaşamaları, zararsız ve iyi insanlar olmaları, düşmanlarının olmaması, hizmetçilerinin olmaması, ekonomik durumlarının iyi olması ve kadınların çılgıkları arasında yabancılara ait olduğu zannedilen iki sestem kalın olanının Fransızca konuşması ortak olan noktalarıdır. İfadelerde birbirinden farklı olan tek yön ise yabancılara ait olduğu zannedilen iki sestem tiz olanının hangi dilde konuştuğu konusundadır. İfade veren her kişi tiz sesin bilmediği bir dilde olduğunu iddia etmektedir. Örneğin, ifade veren bir Fransız'a göre tiz sesli kişi İspanyolca, İngiliz'e göre tiz sesin sahibi Almanca, İspanyol asıllı bir şahide göre tiz sesin sahibi Fransızca veya İngilizce konuşmaktadır. Sesleri duyan Fransız asıllı bir şekerçiye göre tiz sesin sahibi Rusça konuşmaktadır.

Bu ifadelerden başka polisin elinde cinayetin çözümüne dair hiçbir izin olmaması herkesi şaşırtmıştır. Üstelik cinayet sırasında çılgıkları duyan ve yardıma koşanların apartman merdiveninde kimseyle karşılaşmamaları, bu merdivenin haricinde apartmandan çıkılacak başka gizli ve açık herhangi bir merdivenin olmayışı, Madam L'Espanaye'nin dairesinin kapısının kilitli oluşu,

dairedeki ziynet eşyalarına ve paralara dokunulmaması, dairenin dördüncü kat olması nedeniyle binanın arka tarafından kaçmanın imkânsızlığı gibi sebepler cinayetin gizemini iyice artırmaktadır. Tanıkların tekrar tekrar ifadelerine başvurulmasına rağmen hiçbir şey bulunamaz. Buna rağmen Adolphe Le Bon adlı biri tutuklanır.

Dupin, gazetelerden okuduğu bu olayla ilgilenmeye başlar. Dupin'e göre Fransız polisi çalışkan ve gayretlidir ama olaya yaklaşımı yanlıştır. Fransız polisi olay ile ilgili gerçekleri derin bir kuyuda aramaktadır. Oysa gerçekler dağ zirvesindedir. Dupin'in bu olayla ciddi olarak ilgilenmesinin sebebi, cinayet zanlısı olarak tutuklanan Le Bon'un bir zamanlar kendisine yardım etmiş olmasıdır ve ona borcunu ödemesi gerekmektedir. Dupin, öncelikle cinayet mahallini incelemeye gider. İncelemeye binanın arkasından başlar. Daha sonra izin belgelerini jandarmaya gösterip anlatıcıyla beraber cinayetin işlendiği daireye girerler. Daireyi akşama kadar inceleyen Dupin, eve giderken daha çok denizcilerin okuduğu günlük gazetelerden birinin yazıhanesine uğrar. Ertesi gün öğlene kadar cinayete ilgili hiçbir şey konuşmaz. Ertesi gün öğleyin Dupin, anlatıcıya bir misafirin geleceğini, bu kişinin cinayeti işlemediğini fakat cinayete bağlantılı olabileceğini, gerekirse hazır bulunan silahları kullanmasını tavsiye eder. Daha sonra cinayete ilgili düşüncelerini, tahminlerini anlatmaya başlar:

Ona göre kızını öldürüp bacaya sokacak ve kemiklerini kıracak kadar güçlü olmayan Madam L'Españe kızını, kızı da annesini öldürmüş olamazdı. Aynı şekilde kızı da annesinin boğazını kesip kendi vücudunda kırıklar oluşturup derin yaralar açamazdı. O zaman cinayeti işleyen biri ya da birileri olmalıydı. Eğer cinayeti işleyen birileri varsa bunlar tanıklara görünmeden ön kapıdan çıkamazlardı. Katil ya da katillerin kaçabileceği tek nokta binanın arka tarafındaki pencerelerdi. Bunlar da polise göre çiviyle sabitlenmiş olduğundan buradan binaya girmek veya çıkmak imkânsızdı. Dupin ise yan odadaki pencerenin çivisinin kırık olduğunu ve sadece yaylı bir mekanizmayla tutturulduğunu, polisin bunu fark edemediğini düşünmektedir. Katil bu pencereden girmiş ve işini bitirdikten sonra bu pencereden tekrar çıkmış olabilirdi. Fransız polisinin ikinci gözden kaçırdığı nokta ise katilin pencere yoluyla aşağıya inebileceği ihtimalidir. Polise göre pencerenin panjuru ile onun aşağısındaki paratonere uzanmak ve oradan aşağıya inmek imkânsızdır. Çünkü pencere ile paratoner arasındaki mesafe çok uzundur. Ancak Dupin'e göre pencerenin panjuru bir metreden uzun olduğu için buradan paratonere uzanmak ve oradan da aşağı inmek imkânsız değildir. Ama bu işi yapabilmek için çok çevik olmak gerekmektedir. Sonuç itibariyle katil veya katiller binanın arka penceresinden girip yine buradan çıkmış olabilir. Bunların dışında madamın kızının bacaya sokulması bir katilin gücünün çok ötesindedir. Ayrıca

madam ile kızının bütün kemiklerinin kırık olması ve saçlarının derilerinden bukleler hâlinde koparılması insanüstü bir güç gerektirir. Yine polisin fark edemediği ve madamın avucundaki sarımsı kahverengi kıllar insana ait değildirler. Dupin, cinayetin Doğu Hint Adalarında yaşayan sarımsı kahverengi bir orangutan tarafından işlendiğini düşünmektedir. Madamın elindeki kıllar bu iddiasını doğrulamaktadır. Bu hayvanların devasa cüsseye, muazzam kuvvete ve çevikliğe, vahşi bir saldırganlık ve mükemmel taklitçilik yeteneğine sahip oldukları bilinmektedir. Cinayet gecesi tanıkların duydukları ve Fransızca konuştuğu konusunda müttefik oldukları kalın ses muhtemelen orangutanın sahibine, tanıkların her birinin farklı dil olarak algıladıkları tiz ses ise orangutana aittir.

Dupin, bir gün önce cinayet mahallini ziyaretten sonra gemicilerin çok okuduğu bir gazete yazıhanesine uğramış ve *“Boulegne ormanında, çok iri, koyu renk Borneo tipi bir orangutan yakalanmıştır. Sahibi (Malta limanlarına bağlı gemilerden birinde tayfa olduğu biliniyor) gelip hayvanı alabilir; iyice tanımlanması ve yakalanması ile bakılması için yapılan giderleri ödemesi şarttır.”* (Poe 2007: 57) şeklinde bir ilanı yayımlanmak üzere bırakmıştır. Dupin'in tahminine göre orangutanın sahibi bir denizcidir ve satılınca çok para eden bu hayvanı gazetede mesajı okur okumaz almak için gelecektir. Üstelik bu hayvanın cinayet işleyeceği de kimsenin aklına gelmeyeceğinden hayvanın sahibi kuşku duymayacaktır. Dupin'in tahmini doğru çıkar. Bir denizci kapıyı tıkladığı içeri girer. Orangutan için geldiğini söyleyen denizci başlangıçta tedirgin davranışlar sergiler. Dupin, denizciyi rahatlatmak amacıyla birkaç cümle söyledikten sonra cinayete ilgili bildiklerini anlatmasını ister ve tabancasını masanın üstüne bırakır. Ayrıca Morgue Sokağı'ndaki cinayete ilgili denizcinin herhangi bir kabahati olmadığını çok iyi bildiğini söyleyerek muhatabının rahat konuşmasına zemin hazırlar. Denizci kaçamayacağını anladığı için olan biteni baştan itibaren anlatır: Orangutanı Hint takımalarına yaptıkları bir sefer sırasında bir arkadaşıyla yakaladıklarını, arkadaşı ölünce orangutanın kendisine kaldığını, onu zar zor Paris'e getirip satıncaya kadar evinde saklamaya çalıştığını, bir gece eve geldiğinde yatak odasında orangutanın elinde ustura ile tıraş olmaya çalışırken gördüğünü, onu yakalamak istediği anda hayvanın fırlayıp sokağa çıktığını, onu Morgue Sokağı'na kadar takip ettiğini, orangutanın bu sokakta bir apartmanın dördüncü katına çıktığını, onu yakalamak için kendisinin de peşinden gittiğini ancak dairenin penceresine ulaştığında orangutanın iki kadını da öldürdüğünü görünce panikleyip evine gittiğini anlatır.

Orangutan sahibi tarafından yakalanır. Suçsuz olan Le Bon ise serbest bırakılır. Dupin sayesinde olay bu şekilde aydınlanmıştır.

Roman polisiye romanın konvansiyonları bakımından şu şekilde

değerlendirilebilir:

1. Dedektifin Tanıtılması: Eserde anlatıcı olayları anlatmaya başlamadan önce hikâyenin dedektifi diyebileceğimiz C. Auguste Dupin'i çeşitli yönleriyle özellikle de analitik zekâsıyla ön plana çıkartır. Anlatıcı, Dupin'in sesinin ve davranışının geceleri değiştiğini, analitik zekâsının en üst düzeye çıktığını düşünmektedir. Örneğin bir gece anlatıcı ile arkadaşı Paris sokaklarını konuşmadan arşınlarken Dupin, birdenbire anlatıcının o anda zihninden geçenleri okumuş ve ikilemede kaldığı noktada müdahale ederek anlatıcıyı çok şaşırtmıştır.

2. Suçun işlenmesi ve ipuçları: Hikâye, bir gece Morgue Sokağı'ndaki bir apartmanın dördüncü katında yaşayan yaşlı ve dul bir kadın ile kızının öldürülmesini anlatır. Cinayetle ilgili doğru düzgün bir ipucu yoktur. Sadece cinayet işlenirken çılgınlıklar duyulmuştur. Çılgınlıkları duyan komşular daireye çıkmışlar ama kapı kapalı olduğu için içeri girememişlerdir. Katilin içeriye nasıl girdiği ve nasıl çıktığı bilinmemektedir. Olayla ilgili çılgınlıkları duyup yardıma koşan komşuların haricinde ne bir görgü tanığı ne de elde somut bir delil vardır. Cinayet sırasında Madam L'Espanaye ile kızının sesi dışında tanıkların ortak düşüncesine göre biri Fransızca diğerinin hangi dilde olduğu belli olmayan konuşmaları duyulmuştur. Ayrıca katil ya da katiller Madam L'Espanaye ile kızının nakit parasına ve değerli eşyalarına dokunmamışlardır.

3. Çözülmesi olanaksız görülen bir cinayet: Cinayetle ilgili eldeki veriler olayı aydınlatmak şöyle dursun büsbütün içinden çıkılmaz bir hâle getirmiştir. Çünkü katil ya da katillere ait elde somut bir delil yoktur. Cinayet sırasında Madam L'Espanaye'nin dairesi içeriden kilitli olduğu için hiçbir görgü tanığı yoktur. Ayrıca katilin içeriye nereden girdiği ve kimseye görünmeden nereden çıktığı bilinmemektedir. Bütün bu muammalar cinayeti çözümü imkânsız bir hâle sokmuştur.

4. Aleyhine gözüken kanıtlar yüzünden haksız yere suçlanan bir şüpheli: Hikâyedecinayet zanlısı olarak Le Bon adlı bir günahsız tutuklanı. Ancak bu zavallının hangi deliller ışığında tutuklandığı eserde söylenmez. Le Bon'un bir zamanlar Dupin'e unutamayacağı bir yardımı dokunmuştur. Dupin de suçsuz yere tutuklanan bu eski dostunu kurtararak ona olan vefa borcunu ödemek istemiştir.

5. Polisin araştırmayı beceriksizce ve yanlış yönde yürütmesi: Eserde dedektif rolünde karşımıza çıkan Dupin, cinayet mahalline polislerden sonra gitmiş olmasına rağmen polislerin göremediği ve cinayeti ortaya çıkaracak pek çok delil bulmuştur. Dupin'e göre Fransız polisi çalışkan ve gayretlidir ama olaya yaklaşımı yanlıştır. Yine Dupin'e göre Fransız polisi olayla ilgili gerçekleri derin bir kuyuda aramaktadır. Oysa gerçekler dağ zirvesindedir. Bu sebeple Fransız polisinin cinayet soruşturmasındaki

çalışmaları beceriksizcedir.

6.Parlak zekâlı ve yetenekli bir dedektif: Hikâyedeki parlak zekâlı dedektif C. Auguste Dupin'dir. Dupin, yukarıda da belirtildiği üzerebu cinayet olayına suçsuz yere tutuklanan eski dostu Le Bon'u kurtarmak ve ona vefa borcunu ödemek için karışmıştır. Ayrıca Fransız polisinin cinayet soruşturmasını beceriksizce yürütmesi, gözlerinin önündeki delilleri görememesi Dupin'in bu olayla ilgilenmesine vesile olmuştur. Zaten anlatıcı tarafından bu hikâyenin başından sonuna kadar Dupin'in analitik zekâsı ön plana çıkarılmıştır. Dolayısıyla bu cinayeti çözen Dupin'in aklıdır.

7. Olayı ve çözümünü okura anlatan, dedektife hayran bir dostu: *Morgue Sokağı Cinayeti*'nde olayı ve çözümünü okura anlatan bizzat ilahî karakterli kahraman anlatıcıdır. Eserdeki kişileri, olayları özellikle hikâyede dedektif rolünü üstlenen Dupin ile tanışmalarını, dostluklarını, bu cinayete ilgili düşüncelerini vs. hep bu anlatıcıdan öğreniriz. Adını vermeyen anlatıcı okuyucuya bir yandan hikâyeyi diğer yandan da cinayetin çözümünü aktarır.

Necip Fazıl'ın *Meşum Yakut* Adlı Eseri ve Polisiye Roman Kurgusu

Necip Fazıl'ın *Meşum Yakut* adlı eseri 1928 yılında Latin harflerine geçilmeden hemen önce basılmıştır. Kanaat Kitaphanesi tarafından yayımlanan 136 sayfalık bu eser, İstanbul'da Amedî Matbaası'nda basılmış bir polisiye romandır.

1920'li yıllarda Peyami Safa ile tanışan Necip Fazıl, bohem hayatını en yoğun yaşadığı 1928-1929 yıllarında Peyami Safa ve onun annesi ile birlikte kalmaktadır. Popüler polisiye romanlar furyası basın âlemini kapladığı sıralarda Peyami Safa, Server Bedi takma adıyla Türk polisiye edebiyatının en çok bilinen kahramanı olan Cingöz Recai'yi yaratmıştır. Peyami Safa'nın Cingöz Recai tiplemesi oldukça tutmuş; o, takma adla yazdığı bu eserlerle maişetini temin etmeye başlamıştır. Türe olan rağbet –biraz da maişet kaygısı – Necip Fazıl'ı polisiye roman yazmaya sevk etmiş olmalıdır.¹ Anlaşılan o ki bu eser çok fazla ilgi görmemiştir. Necip Fazıl, bu gençlik tecrübesini bir daha yayımlatmadığı gibi ölene kadar da adını anmamıştır. Dolayısıyla bu kitap kütüphanelerin tozlu raflarında unutulmaya mahkûm olmuştur.²

¹ Zehra Bilgegil ise "*Necip Fazıl'ın Bilinmeyen Bir Romani*" adlı yazısında Necip Fazıl'ın söz konusu eserini dostu Peyami Safa'yı bu tür eserler yazmaktan vazgeçirmek için polisiye roman tertip etmenin basit bir şey olduğunu göstermek amacıyla yazmış olabileceğini belirtir (Bilgegil 1991: 10).

² *Meşum Yakut*'a iki kütüphanenin katalogunda rastlamak mümkündür. Bunlar Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi M. Seyfettin Özege Nadir Eserler Salonu ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığıdır. M. Seyfettin Özege'nin *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*'nda 13323 sıra nosu ile (Özege 1975: 114) ve *Seyfettin ÖzegeBağış Kitapları Kataloğu*'nda 9201 sıra nosu ile (Bayram ve Çöğenli 1980: 65) kayıtlı eser ne yazık ki uzun müddet dikkatlerden kaçmıştır. Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesine M. Seyfettin Özege tarafından bağışlanan bu kitap yerinde yoktur. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığındaki Sel/802 sıra nosu ile kayıtlı kitabın ise 39-42. sayfaları eksiktir. Biz elimizdeki fotokopi metnini Büyük Doğu Yayınlarından temin ettik. Kendilerine teşekkür ederiz.

Necip Fazıl, Erol Üyepazarcı'nın da ifade ettiği gibi, eserinde, türün kurgusu en zor olan “*kapalı oda muamması*” (closed room mystery) tarzını kullanmıştır (Üyepazarcı 2009: 23). Bu tür hikâyeler yazarı mantık dışı gelişmeleri kurgulamaya sürükleyebilir. Bunun sonucunda da hikâyeye okur nezdinde inandırıcılığını kaybeder. Necip Fazıl eserinin neredeyse sonuna kadar “*kapalı oda muamması*”nı başarıyla uygulamıştır. Ancak eser zorlama bir çözümlemeyle bitmiş; olaylar, hipnozla açıklanmaya çalışılmıştır. Bu çözümlemenin okura inandırıcı geldiğini söylemek mümkün değildir.

Romanda olay, Gazanferpaşazade Muhlis Bey'in Çifte Havuzlar'daki köşkünde cereyan eden bir cinayet etrafında toplanır. Roman, Çifte Havuzlar'daki köşkte Muhlis Bey ile arkadaşı kösele fabrikatörü Sebati Bey arasında geçen bir sohbetle başlar. Sohbet sırasında Muhlis Bey, uzun süredir görüşemediği Sebati Bey'e başından geçenleri nakleder. Muhlis Bey, aslında zengin bir ailenin çocuğudur. Ailesi onu eğitimi için yurt dışına göndermiştir. Okul arkadaşı olan Sebati Bey ile Muhlis Bey Avrupa'da eğlenceli bir hayat geçirmiş ancak Muhlis Bey, babasının işlerinin bozulması nedeniyle yurda dönmüştür. Babasından kalan az miktardaki parayı da kısa zamanda tüketen Muhlis Bey, dört beş yıl sefalet içinde yaşamıştır. Daha sonra uzaktan bir akrabalarının aracılığı ile Mısırlı Saadet isimli kendinden yaşça büyük dul bir kadınla evlenmiştir. Saadet Hanım'ın Nigar isminde bir de kızı vardır. Muhlis Bey ilk zamanlar muazzam bir serveti olan Saadet Hanım'la mutlu bir hayat sürer.

Saadet Hanım'ın atalarından kalma uğursuz olduğuna inanılan yakut taşlı bir yüzüğü vardır. Rivayete göre bu yüzük, Mısır firavunlarından birine ait olup dedeleri vasıtasıyla Saadet Hanım'a intikal etmiştir. Bu yüzüğe sahip olan kişinin başından felaketin hiç eksik olmadığına inanılmaktadır. Gerçekten yüzüğe sahip olan Saadet Hanım'ın ailesinin başına da bir sürü felaket gelmiştir. Bu efsaneyi duyana kadar Muhlis Bey hâlinden son derece memnundur. Efsaneyi duyduktan sonra aklına parlak bir fikir gelir. Bu efsaneden yararlanarak Saadet Hanım'ın tüm parasını elinden almak isteyen Muhlis Bey, önce Saadet Hanım'ı kaçırtarak Yeşilköy'de bir mahzene kapatır ve işkence ettirir. Sonra köşkün mahzeninde yangın çıkartarak herkesi Saadet Hanım'ın bu yangında öldüğüne inandırır. Bu iddiasını kanıtlamak için konağa bir insan iskeleti koyar ve bu iskeletin parmağına da uğursuz olduğuna inanılan yakut taşlı yüzüğü takar. Bu sebeple bu feci hadise halk tarafından cinayet olarak algılanmaz. Romandaki asıl merak edilen cinayet Saadet Hanım'ın ölümünden aylar sonra kızı Nigar'ın öldürülmesidir. Nigar bir gece odasında boğazı kesilerek öldürülür. Herkes cinayet gecesi bir çığlık ile uyanır. Nigar'ın odasına koşan ev ahalişi Nigar'ın boğazının kesilerek öldürüldüğünü, onu öldüren kişinin kanlı terliklerinin izlerini görürler. İzler Nigar'ın musiki hocası

Mürüvvet'in kapısına kadar gitmektedir. Ayrıca bu kapının önünde bir de kanlı bıçak bulunur. Bütün bunlar katilin Mürüvvet olduğunu göstermektedir. Mürüvvet'in odasına giren ev ahalisi onun yatağında baygın olduğunu görürler. Onu odasına kilitleyip polis çağırırlar. Polisler konağa gelip Nigar'ı ve onun öldürüldüğü odayı incelerler. Sonra sıra Mürüvvet'i sorgulamaya gelir. Ancak Mürüvvet kilitli olduğu odadan gizemli bir şekilde kaybolur. Polis müdüriyeti cinayet masası amirlerinden Avnullah Bey bu olaylara bir anlam veremez. Çünkü Nigar'ın odası da öldürüldüğü gece kilitlidir. Buna rağmen kapı kırılmamış, kilitlerle oynanmamıştır. *“Katil nereden Nigar'ın odasına girmiştir?”* Bu soruya ilaveten birinci derecede katil zanlısı olan Mürüvvet, *“Neden bunca yıldır beraber büyüdüğü ve iyiliklerini gördüğü Nigar'ı öldürsün ve öldürdükten sonra kanlı terlikleri ile kendi odasına gitsin? Neden cinayet aletini yatak odasının kapısının önüne bırakarak odasına girsin ve gizemli bir şekilde kaybolsun?”* soruları akla gelir. Bütün bu muammalar Avnullah Bey'in önüne dağ gibi yığılır. Avnullah Bey çaresizlikten Mürüvvet'i katil ilan eder. Cinayetten sonraki gün Mürüvvet, İstanbul sokaklarında çıldırması olarak bulunur ve bir tımarhaneye kapatılır.

Olayı gazetelerden takip eden özel dedektif Remzi Çetinkaya ve avukat arkadaşı Talat Bey bu olayı farklı açılardan incelemeye çalışırlar. Çetinkaya öncelikle cinayetin işlendiği köşkte inceleme yapar. Nigar'ın kapısının arkadan kilitli olmasına rağmen cinayet gecesi katilin içeriye nasıl girdiği, maktulün öldürülüş pozisyonu, kanlı terlik izleri, cinayet aletinin katil zannedilen kişinin yattığı odanın kapısında olması ve bunlara ilaveten katil zanlısının ortadan kaybolması bu cinayetin muammalarıdır. Bütün bu bilinmezleri yan yana getirip düşünen Çetinkaya, köşkteki odalarda gizli geçitlerin olması gerektiği sonucuna ulaşır. Bu düşünceyle cinayetin işlendiği odanın duvarlarını inceleyen Çetinkaya, duvardaki ahşap bölmelerde gizli bir geçit bulur. Demek ki katil Nigar'ın odasına gizli geçitten girmiştir. Sonra baygın hâldeki Mürüvvet'in de bu gizli geçitten kaçmış ya da kaçırılmış olması ihtimalini akla getirir. Çetinkaya, Mürüvvet'in cinayeti işlemediğini ama cinayetten sonra Nigar'ın cesedini görmesi üzerine şok geçirerek çıldırması olabileceğini düşünmektedir. Köşkteki incelemesini bitirdikten sonra Mürüvvet'i ziyarete giden Çetinkaya, cinayet gecesini hatırlatarak onun söylediklerini kaydeder; onun Yeşilköy, kırmızı taksi ve Saadet Hanım gibi belli belirsiz söylediği kelimelerden cinayet gecesi kaçırılan Mürüvvet'in kırmızı bir taksi ile Yeşilköy'e götürüldüğü ve orada gördüğü şey yüzünden aklını kaçırdığı sonucunu çıkarır. Çetinkaya, bu önemli bilgilerden yola çıkarak o gece bahsi geçen kırmızı taksiyi bulmaya çalışır; çünkü o, taksiciden alacağı bilgilerle katil ya da katilleri bulacağına inanmaktadır. Talat Bey'i evine gönderen

³ Çetinkaya dedektifin soyadı değil, sıfatıdır.

Çetinkaya, o gece ortadan kaybolur. Ertesi gün arkadaşını evinde bulamayan Talat Bey telaşlanır. Bunu tahmin eden Çetinkaya, Talat Bey'i arayarak takip edileceği için saklandığını, katil ya da katillerin kendisini bulamadıkları için en yakın arkadaşı olan Talat Bey'i takip ederek kendisine ulaşmaya çalışacaklarını söyler. Bu yüzden kendisini takip edenleri Salkımsöğüt'teki bir pansiyona yönlendirmesini söyler. Talat Bey, Çetinkaya'nın evinden çıkar ve Salkımsöğüt'teki pansiyona doğru gider. Tıpkı Çetinkaya'nın dediği gibi kendisini bir adam takip etmektedir. Adam, Talat Bey'i pansiyonun karşısına kadar takip etmiş ve Talat Bey içeri girince onu yolun karşısından izlemeye devam etmiştir. Talat Bey pansiyondan çıkınca takipçi pansiyona girmiş ve Talat Bey'in kiraladığı odanın yanındaki odayı kiralamış ve onlar hakkında pansiyoncu kadından bilgi alarak çıkmıştır. Kılık değiştiren Çetinkaya pansiyondan çıkan takipçiyi izler ve onun Yeşilköy'e gittiğini öğrenir. Bundan sonra iş kırmızı taksiyi bularak taksiciden bu katil ya da katillerin yerini tam olarak öğrenmeye kalmıştır. Polis teşkilatı, Çetinkaya ve Talat Bey İstanbul'un çeşitli yerlerinde kırmızı taksiyi aramaya başlarlar. O gün akşama kadar arayıp bir şey bulamayan Talat Bey tam umidi kesip polis merkezine dönecekken birden Taksim'de kırmızı taksiyi görüp durdurur. Taksiye atlayıp Sirkeci'ye gitmesini söyler. Araç trafik ışıklarında yavaşlayınca taksiye biri daha biner ki bu Çetinkaya'dan başkası değildir. O da yaptığı araştırmalar neticesinde o gece Mürüvvet'i götüren taksinin bu taksi olduğunu öğrenmiştir. Taksiciyi karakola götüren Çetinkaya sorgulamaya başlar. Taksici, o gece bir adam ile sevgilisini Yeşilköy'deki istasyona kadar götürmüştür. Taksicinin tarif ettiği adam o gün Talat Bey'i pansiyona kadar takip eden adamın eşkâline tıpatıp uymaktadır. Çetinkaya, taksicinin yanına iki polis vererek hazırda beklemelerini söyler. Çetinkaya, Avnullah Bey ve Talat Bey de pansiyona gideceklerdir. Avnullah Bey ve Talat Bey daha önce Talat Bey tarafından kiralanan odadaki dolaba girip bekleyeceklerdir. Katil, Çetinkaya'yı öldürmek için yandaki odaya gelecek ve geceyi bekleyecektir. Çetinkaya odaya gelip yattıktan sonra gizlice gelip onu öldürmeye çalışacak ve o sırada dolapta hazır bekleyen Avnullah Bey ve Talat Bey katili yakalayacaklardır. Tahmin ettikleri gibi adam gelmiş ve Çetinkaya'nın odasına bağlantısı olan ara kapıyı inceleyerek odasına geçmiş ve Çetinkaya'yı beklemeye başlamıştır. Katil, gece odasına gelerek yatağına yatan Çetinkaya'yı öldürmeye teşebbüs ettiği anda ekip tarafından yakalanmış ve daha önceden hazırda bekleyen araca bindirilerek karakola götürülmüştür. Karakolda sorgulanan ve adının Hüsrev Rıza olduğunu söyleyen adam doğruca Yeşilköy'deki adrese götürülür. Elleri bağlandıktan sonra bir polis gözetimine verilir. Bu arada Çetinkaya, Avnullah Bey ve Talat Bey de mahzeni bulurlar. Mahzendeki Saadet Hanım'ı ve ona işkence eden Uşak Ali'yi yakalarlar. Saadet Hanım'ı tedavi ettirdikten sonra sıra cinayetin gerçek katillerini açıklamaya

gelmiştir. Köşke giden Çetinkaya, Avnullah Bey ve Talat Bey kendilerini heyecanla bekleyen Muhlis Bey ve Sebati Bey tarafından karşılanırlar. Çetinkaya, katilin Sebati Bey olduğunu söyler. Muhlis Bey, Sebati Bey'i hipnoz ederek üvey kızını ona öldürtmüştür. Bu iddiasını orada Sebati Bey'i tekrar hipnoz ederek kanıtlar. Sıra Saadet Hanım'a gelmiştir. Herkesin öldüğünü zannettiği Saadet Hanım birden ortaya çıkıp tüm yaşananları anlatınca Muhlis Bey sonunun geldiğini anlayarak son bir çaba ile kaçmak ister. Ama Çetinkaya ondan önce davranarak Muhlis Bey'i kelepçeler.

Özetlenen vakadan da anlaşılacağı üzere romanın kurgusunda birtakım mantıksal zayıflıklar göze çarpmaktadır. Her şeyden önce yazarın vakayı hipnoz unsuruyla açıklaması roman açısından bir zafiyet teşkil etmektedir. Bunun yanında romanın başında Saadet Hanım'ın yanarak öldüğü iddia edilen mekânda bir iskelet bulunması ve onun da parmağında “meşum” olarak adlandırılan yakut taşlı yüzüğün bulunması da romandaki inandırıcılık unsurunu zayıflatmaktadır. Çünkü bahsi geçen mekâna yangın öncesi konan iskeletin ateşin tesiriyle kül olması ya da en azından yüzüğün parmakta kalamayacak şekilde tahrip olması gerekmez miydi? Yine romanın sonunda anlaşıldığı üzere Sebati Bey hipnoz tesiriyle Nigar'ı öldürmüştür. Katil zanlısı olarak göstermek amacıyla odası Nigar'ınkinin karşısında köşkün üçüncü katında olan Mürüvvet'e kanlı terlikleri giydirmesi sırasında, olayın tesiriyle olsa gerek, Mürüvvet'in çılgılık atması akabinde Sebati Bey'in de köşkün alt katından Muhlis Beyle birlikte çılgılığın duyulduğu kata çıkması hadisesinde de bir tutarsızlık vardır. Ayrıca bu hadise sırasında Sebati Bey'in maruz kaldığı hipnoz “*Nerede ve nasıl bozulmuştur ya da mahiyeti nedir?*” vb soru ve sorunların romanda cevap bulmaması eksiklik olarak görülmelidir. Necip Fazıl'ın bu romanından hiç bahsetmemesinde zikredilenlerin payı olsa gerekir.

Romanın zayıf noktalarından biri olarak da düşünülen hipnoz mevzuuyla yazar edebiyatımızda bir sorunsal yaratmıştır. Sebati Bey'in hipnoz tesirinde cinayet işlediği belirtilerek olaydan mesul tutulmaması, bırakın romanın vakasının geçtiği 1928 yılını bugün için bile hukuken kolay çözümlenebilecek ya da kanaat belirtilebilecek bir mesele değildir.

Meşum Yakut'un kurgusu ise şu şekilde tasnif edilebilir:

1. Dedektifin Tanıtılması: *Meşum Yakut*'un dedektifi Remzi Çetinkaya, avukat ve aynı zamanda anlatıcı konumundaki Talat Bey tarafından şu şekilde tanıtılır. “*Remzi Çetinkaya, iki üç seneden beri tıpkı Avrupa'da kaldığı gibi hususi ve amatör polis hafiyeliği ve bu yüzden kazandığı şerefli muvaffakiyetlerle o kadar büyük bir şöhret elde etmişti ki onu İstanbul ve Türkiye'nin en küçük çocuğundan en ihtiyarına kadar tanımayan yoktu*” (Necip Fazıl 1928: 25). Polis tarafından çözülemeyen Nigar'ın cinayeti bu sebeple Çetinkaya'ya havale edilmiştir. Çünkü hem odanın dışarıya kapalı

olması hem de ortada delilin bulunmaması cinayetin polis tarafından çözümlenmesini imkânsız hâle getirmektedir. Bunun için zeki bir dedektife ihtiyaç vardır: O da Çetinkaya'dan başkası değildir.

2. Suçun işlenmesi ve ipuçları: *Meşum Yakut*'taki temel suç Mısırlı Saadet Hanım'ın kızı Nigar'ın öldürülmesidir. Muhlis Bey'in konağında kalan herkes cinayet gecesi bir çılgılık ile uyanır. Nigar'ın odasına koşan ev ahalisi Nigar'ın boğazının kesilerek öldürüldüğünü ve onu öldüren kişinin kanlı terliklerinin izlerini görürler. Kanlı terlik izleri Nigar'ın musiki hocası Mürüvvet'in kapısına kadar gitmektedir. Ayrıca bu kapının önünde bir de kanlı bıçak bulurlar. Bütün bunlar katilin Mürüvvet olduğunu göstermektedir. Mürüvvet, cinayet aletinin üzerinde bulunması, terlik ve ayaklarının kan içinde olması sebebiyle polis nazarında şüpheli olarak görülmüş ve tutuklanmıştır. Herkes aynı fikirde iken Çetinkaya, Mürüvvet'in şüpheli olduğunu düşünmemektedir.

3. Çözülmesi olanaksız görülen bir cinayet: Polisin sonuca ulaşamayacak olması Çetinkaya'nın araştırmaya müdahil olmasına sebebiyet vermiştir. Bunun yanında Çetinkaya gelene kadar delillerin farkında olunmaması ve masum olan Mürüvvet'in tutuklanması polisin beceriksizliğini gözler önüne serer. Ayrıca cinayet araştırmasının Çetinkaya tarafından yürütülmesi esnasında polisin bulduğunu sandığı deliller ve Çetinkaya'nın her zaman bir adım önde oluşu da bu durumu ispat eder niteliktedir.

4. Aleyhine gözükten kanıtlar yüzünden haksız yere suçlanan bir şüpheli: Polis teşkilatı cinayetin failini şüphe götürmez bir şekilde yakaladığını düşünmektedir. Onlara göre katil Mürüvvet'tir. Çünkü Nigar'ın öldürüldüğü gece cinayet mahallinde Nigar'a ait olduğu iddia edilen kanlı terlik izlerine ve cinayet aleti olan bıçağa onun yatak odasının kapısının önünde rastlanmıştır. Bütün deliller aleyhine olmasına rağmen çıldırdığı ya da çıldırtıldığı için Mürüvvet hapse atılacağına tımarhaneye gönderilmiştir.

5. Polisin araştırmayı beceriksizce ve yanlış yönde yürütmesi: Polis teşkilatı bu olayı çözme konusunda beceriksizce davranmış ve ön yargılı bir tutum izlemiştir. Polis müdüriyeti cinayet masası amirlerinden Avnullah Bey cinayetle ilgili herkesin görebileceği basit aldatmacalara inanmış, cinayet mahallini derinlemesine incelememiş ve hiçbir şeyden haberi olmayan zavallı Mürüvvet'i katil ilan etmiştir. Mürüvvet de çıldırdığı için dosya kapanma aşamasına gelmiştir. Burada Remzi Çetinkaya hem dikkatli hem de herkesten farklı bir bakış açısına sahip olması sebebiyle önem arz etmektedir.

6. Parlak zekâlı ve yetenekli bir dedektif: Remzi Çetinkaya gazeteden öğrendiği olayı incelemeye karar vermiştir. İlk olarak cinayet mahalline giden Çetinkaya, Polis müdüriyeti cinayet masası amirlerinden Avnullah Bey'in göremediği ve kendince cinayetin bilinmeyen noktalarını tespit etmekle işe

başlamıştır. Çetinkaya'ya göre Nigar'ın kapısının yattığı zamanlarda arkadan kilitli olmasına rağmen cinayet gecesi katilin kapıya dokunmadan içeriye nasıl girdiği, maktulün öldürülüş pozisyonu, kanlı terlik izleri, cinayet aletinin katil zannedilen kişinin yattığı odanın kapısında olması ve bunlara ilaveten katil zanlısının ortadan kaybolması bu cinayetin muammalarıdır. Bütün bu bilinmezleri yan yana getirip düşünen Çetinkaya, köşkteki odalarda gizli geçitlerin olması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Aksi hâlde katil kilitli bir odaya kapıyı kırmadan ya da kilidi açmadan giremeyeceği gibi kilitli odadan da birdenbire ortadan kaybolamaz. Bu mantıkla cinayetin işlendiği odanın duvarlarını inceleyen Çetinkaya, duvardaki ahşap bölmelerde gizli bir geçit bulur ve katilin Nigar'ın odasına gizli geçitten girdiği sonucuna ulaşır. Sonra baygın hâldeki Mürüvvet de ya bu gizli geçitten kaçmış ya da kaçırılmıştır. Bu gizli geçitte bulduğu kol düğmesi Çetinkaya'yı katil Sebati Bey'e; daha sonra Çetinkaya'yı öldürmek için takip eden Hüsrev Rıza ise Uşak Ali ve Saadet Hanım'a götürmüştür. Bütün bulduğu sonuçları üst üste koyan Çetinkaya, Muhlis Bey'e ulaşmış ve neticede onu tutuklatmıştır. Çetinkaya'yı tüm şüphelerin Mürüvvet'te toplanmasına sebep olan deliller ile bir kol düğmesinin Sebati Bey tarafından odaya bırakılması ve diğer kol düğmesinin aşçının çekmecesinde bulunması, soruşturmanın yanlış yönlendirilmesini amaçlayan katil tarafından bırakıldığı sonucuna götürmüştür.

7. Olayı ve çözümünü okura anlatan, dedektife hayran bir dostu:

Meşum Yakut'ta olayları okura aktarma vazifesi Çetinkaya'nın arkadaşı ve hayranı olan Avukat Talat Bey tarafından yerine getirilir. Talat Bey hem olayları anlatan hem de arkadaşı Çetinkaya ile olayların şekillenmesinde rol alan kahramanlardan biridir. Yani eser kahraman-anlatıcının bakış açısıyla aktarılır. Talat Bey, Nigar'ın öldürülmesinden sonra olaylara dâhil olmuş ve cinayet çözülmünceye kadar arkadaşı Çetinkaya ile cinayeti çözümlenmeye çalışmıştır. Olayların gördüğü kadarını anlatmış, cinayetle ilgili ipuçlarını bilme konusunda okuyucuyla kendi seviyesini eşit tutmaya çalışmış ve bunda da başarılı olmuştur.

Sonuç

Polisiye türünün ilk örneği Edgar Allan Poe tarafından *Morgue Sokağı Cinayeti* adlı eser ile verilmiştir. Polisiye romanının geleneksel biçimi de ilk olarak Poe ve onun takipçileri tarafından ortaya konulmuştur. Daha sonra Poe ve takipçilerinin ortaya koyduğu polisiye hikâyelerin kurgusu farklı araştırmacılar tarafından geliştirilerek yeni eklemeler yapılmıştır. Bu çalışmada ise Poe'nin takipçilerinin ve Berna Moran'ın belirlediği polisiye hikâye kurgusuna ait unsurlar birleştirilerek bu unsurlar yedi başlık altında toplanmıştır. Belirlenen polisiye hikâye ya da roman unsurları; 1.Dedektifin

tanıtılması, 2.Suçun işlenmesi ve ipuçları, 3.Çözülmesi olanaksız görülen bir cinayet, 4.Aleyhine gözüken kanıtlar yüzünden haksız yere suçlanan bir şüpheli, 5. Polisin araştırmayı beceriksizce ve yanlış yönde yürütmesi, 6.Parlak zekâli ve yetenekli bir dedektif, 7. Olayı ve çözümünü okura anlatan, dedektife hayran bir dostu şeklinde sıralanabilir.Bu özellikler, Edgar Allan Poe'nun *Morgue Sokağı Cinayeti* ve Necip Fazıl'ın *Meşum Yakut* adlı eserleri üzerlerinde uygulanılmaya çalışılmış ve bu eserlerin polisiye romanın kurgusuna uygun olarak kaleme alındığı görülmüştür.

Sonuç olarak; Peyami Safa'dan Nazım Hikmet'e, Aziz Nesin'den Kemal Tahir'e, Peride Celal'den Hüseyin Rahmi Gürpınar'a, Halide Edip Adivar'dan Cevat Fehmi Başkut'a, Esat Mahmut Karakurt'tan Refik Halit Karay'a uzanan pek çok ünlü yazar polisiye roman yazmıştır. Bu kervana Necip Fazıl'ın da katılması şaşırtıcı değildir.

Erol Üyepazarcı'nın da belirttiği gibi (2009: 23), Necip Fazıl'ın polisiye roman türünde tam anlamıyla başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. Genel bir değerlendirme yapılacak olursa eserin başlangıç ve gelişim kısımlarında tutarlılığın, sonuç kısmında ise tutarsızlıkların hâkim olduğu söylenebilir. Öykünün özellikle son kısmında mantıklı kurgunun zayıf olduğu ve yazarın okuyucuyu gerçekçi olmayan çözümlerle aldattığı görülmektedir. Suçlunun kim olduğu hakkında okuyucuyu yönlendirmeler ise ortalamanın üstündedir. Necip Fazıl'ın *Meşum Yakut* adlı eserinde, muhtemelen örnek aldığı, Peyami Safa'nın Server Bedi takma adıyla yazdığı polisiye öykülerinin seviyesini tutturamadığı görülmektedir. Bunda da kurgusu çok zor olan “*kapalı oda muamması*” türüyle işe başlamasının önemli rol oynadığı söylenebilir. Belki daha basit kurgulu başka bir polisiye roman kaleme alsaydı daha başarılı olabileceği düşünülebilirdi. Yine de romandaki diyalogların ve kahramanların tasvirlerinin yazarın üslubunu yansıttığı düşünülünce Necip Fazıl meraklıları için ilgi çekici olabilir. Burada asıl dikkat çekici olan Necip Fazıl'ın bu polisiye romanından ölene kadar hiç söz etmemiş olmasıdır. Eser, Latin harflerine aktarılarak baskısı yapılırsa okuyucular tarafından ilgiyle okunacaktır.

Kaynaklar

- Akpınar 2012:** Soner AKPINAR. "Mickey Spillane ve Kemal Tahir'in 'Mike Hammer' Serilerinin Biçimsel Karşılaştırılması", *TÜBAR*, Sayı 31, Niğde, Bahar 2012: 13-30.
- Algan 2006:** Meryem ALGAN. "Doğulu Sherlock Holmes", *Kitap Zamanı*, 6 Mart 2006. [http://kitapzamani.zaman.com.tr/kitapzamani/newsDetail_getNewsById.action?newsId=67] Erişim Zamanı: 20 Mart 2015.
- Atalay 2012:** Selin ATALAY. *Polisiye Romanlarda Cinsiyetçilik: Eleştirel Feminist Bir İnceleme*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2012.
- Bayram 2004:** Elif Güliz BAYRAM. *Türkiye'de Polisiye Roman: Osman Aysu Romanları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Bölümü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004.
- Bayram ve Çöğenli 1980.** Ali Bayram ve M. Sadi Çöğenli. *Seyfettin Özege Bağış Kitapları Kataloğu*, 3-4, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi Yayınları, Erzurum, 1980.
- Bilgegil 1991:** Zehra Bilgegil. "Necip Fazıl'ın Bilinmeyen Bir Romanı". *Dergâh Dergisi*, Sayı 20, Ekim 1991: 10.
- Çamcı 2006:** Canan ÇAMCI, *Ahmet Mithat'ın Polisiye Romanları*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.
- Çelenk 2005:** Zehra ÇELENK. "Esrâr-ı Cinâyât'tan Çoksatarlığın Esrarlarına: Ülkemizde Yazarın ve Romanın Polisiye Macerası". *Pasaj Edebiyat Eleştiri Dergisi*, Sayı 2, Eylül-Aralık 2005: 159-182. [http://www.cinairoman.com/?p=1217] Erişim Zamanı: 10 Nisan 2015.
- Çetin 2006:** Nurullah ÇETİN. *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap, Ankara, 2006.
- Enginün 1990:** İnci ENGINÜN. "Polisiye Roman". *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi - Devirler/İsimler/Eserler/Terimler-*, 7, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1990: 255-256.
- Gezer 2006:** Habibe GEZER. *Türk Edebiyatında Polisiye Roman ve Ahmet Ümit'in Polisiye Roman Kurguları*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2006.
- İper 2009:** Hande Özelçi İPER, *Lorenzo Silva'nın Polisiye Romanlarında Olayların Çözümlemesinde Yardımcı Karakterin Rolü*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları, İspanyol Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.
- Kakıncı 1995:** T. KAKIŒ, *100 Filmde Başlangıcından Günümüze Gerilim/Polisiye Filmleri*, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 1995.
- Mandel 1996:** Ernest MANDEL, *Hoş Cinayet: Polisiye Romanın Toplumsal Bir Tarihi*, (Çev. N. Saraçoğlu), Yazın Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- Moran 1994:** Berna MORAN. "Bir Cinayet Romanı ve Postmodern Polisiye", *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, 3, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994: 105-117.
- Necip Fazıl 1928:** Necip Fazıl[KISAKÜREK], *Meşum Yakut*, Kanaat Kitaphanesi, İstanbul, 1928.
- Özege 1975:** M. Seyfettin ÖZEĞE. *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, 3, İstanbul, 1975.
- Poe 2007:** Edgar Allan POE. *Morgue Sokağı Cinayeti*, (Çev. Memet Fuat), Notos Kitap Yayınevi, İstanbul, 2007.
- Renkli-Resimli-Ansiklopedik Büyük Sözlük*, Arkin Kitabevi, 10, İstanbul 1987: 1726.
- Ümit 2005:** Ahmet Ümit. "Polisiye Romanın Kalbine Yolculuk", *Picus*, Sayı 22, 2005: 45-47.
- Üyepazarcı 2008:** Erol ÜYEPAZARCI. *Korkmayınız Mister Sherlock Holmes! Türkiye'de Polisiye Romanın 125 Yıllık Öyküsü (1881-2006)*, I, Oğlak Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- Üyepazarcı 2009:** Erol ÜYEPAZARCI. "Türk Polisiye Roman Tarihinde İlginç Bir Keşif: Necip Fazıl Kısakürek'in Polisiye Romanı Meşum Yakut", *Virgül*, Sayı: 128, Mayıs-Haziran 2008: 22-23.
- Üyepazarcı 2013:** Erol ÜYEPAZARCI. "Polisiye yazmanın ipuçları", *Akşam gazetesi*, 14 Temmuz 2013. http://www.aksam.com.tr/pazar/polisiye-yazmanin-ipuclari/haber-225484 Erişim Zamanı: 15 Mart 2015.